

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

El Testament d'Engúncia

TRANSCRIPCIÓ

Dum fragilitas generis pertimescit ultimum vite temporis, subitanea transposicione, oportet ut inveniatur unitum, quemque hominem paratum ne sine aliquo respectu boni operis migrare de hoc seculo cogatur. Quam ob causam, ego Enguncia, vicis comitissa, in sempiterni regis nomine, volo ut sint elemosinarii mei atque tutores, id est, Borrellus Delani et Mironi, levite, et Bonusfilius, abbas, et Borrellus Bonifilii de Falcos, ut si mihi mors venerit, licentiam habeant omne meum mobile vel immobile distribuere et dare pro anima mea, sicut invenieritis scriptum.

In primis, date at domum Sancti Petri Castrum Serras, ubi corpus meum requiescere debet, pariliatas II de alaudem quem habeo in Conilio, sive in Mirambello (...)

Et in Cherol omnem alaudem quem ibi abeo ab integrum, id est, domos et terras seu vineis, cultum et eremum, sive cum ipso cigar quantum infra eius terminum abeo, et hec advenierunt per emptionem. Et tona I et cubos II et alium alaudem quem abeo at ipso Grado, ubi oratorium Sancte Marie situm est, id est, solarium ipso cum curtes et alias casas, et simul cum ipso sacrario, que prefatum oratorium est, cum terris et vineis et olivera I subtus fameliotum domum, et tona I et cubo I, et hec homnia ab integrum. Et in alium locum infra terminum de Falcos ipsa Sala que est ante predictum castrum, cum diversis domibus qui ibi sunt, cum universa instrumenta, simul cum terris et vineis, cultis et eremis, cum universa genera arborum, tam fructuosa quam imfructuosa, et tonas III et cubos III, et ipsam domum quam emi de codam Adulfi, cum illo

alaude qui ibi pertinet, et ipsum fontem, cum ipsa trileta et orto et arboribus cunctis. Et in locum quem dicunt Garviso et in alium locum, ipsum domum in quo manet homo nomine Dominicus, simul cum totum alaudem quem emi de Advert, quondam, et ipsas alias casas in qua habitat Bonifilio, cum omnia que ibi pertinet, et ipsas vineas que sunt ante ipsum solarium, adiectas alias que sunt ad ipso cabanel, et illa omnia advenerunt mihi per comparationem. Et ipso cellarium qui est ad ipsum solarium, cum tonas III et cubos III, et ipso alaude qui fuit de Enneg Rabaciola, cum ipsos ortos et ortalibus, sive universa genera arborum et terras et vineis, cultum et eremum, omnia ab integrum. Et subtus predictum castrum ipsum domum de ipsum granerum cum clausos II et comparavi de codam Abundantio. Et in Monte Conilium ipsas casas cum omnibus terras et vineis et arboribus, et ipso fonte qui fuit de condam Olivano Rosella, et alium alaudem quem emi de Patricio, cum ipsos domos, exceptus ipso cellario, relinquo ad iamdictum cenobium (...)

VERSIÓ EN CATALÀ

Donada la fragilitat del gènere humà, el final del temps de la vida pot arribar de manera sobtada, per tant, convé que els homes prudents tinguin en consideració de no marxar d'aquest món sense haver fet bones obres. Per aquest motiu, jo, Engúncia, vescomtessa, en el nom de Déu, vull que siguin marmessors i tutors meus Borrell Delani i Miró, sacerdot, i Bonfill, abat, i Borrell Bonfill, de Fals, els quals, si m'arriba la mort, tenen permís per distribuir i donar per la meua ànima tots els meus béns, mobles i immobles, tal com trobaran escrit.

Primerament, dono a la casa de Sant Pere de Casserres,

on el meu cos ha de descansar, dues peces de terra de l'alou que posseeixo a Conill i a Mirambell (...) I a Querol, tot l'alou que hi tinc, amb cases, terres i vinyes, cultivades i ermes, tot allò que tinc en el terme i que em va pervenir per compra, i també una tona i dos cups. I un altre alou que tinc al Grau, allà on hi ha situat l'oratori de Santa Maria, és a dir, al solell, amb els corrals i les cases, així com la sagrera del dit oratori, amb les terres i vinyes i l'olivar que hi ha sota la casa masovera, i una tona i un cup, tot plegat. I en un altre lloc, dins del terme de Fals, la Sala que està situada davant del castell, amb algunes cases que allà s'hi troben, i amb diverses eines, així com les terres i vinyes, cultivades i ermes, amb moltes menes d'arbres, tant dels que fan fruita com dels que no, i tres tones i tres cups. I la casa que vaig comprar a un tal Adulf, amb l'alou corresponent, i la font, l'era i els arbres que en formen part. I al lloc conegut com Garviso i en altres llocs, la casa on hi viu un home que es diu Domingo, juntament amb tot l'alou que vaig adquirir del difunt Advert, i aquelles cases on hi viu Bonfill, amb les seves pertinences, i les vinyes que hi ha davant de la solana, incloses les del costat de la cabana, i tot allò que em va pervenir per compra. I el celler que hi ha a la dita solana, amb tres tones i tres cups, i l'alou que fou d'Enneg Rabassola, amb els horts i diferents arbres, i terres i vinyes. I a sota del mencionat castell una casa amb un graner, amb dos tancats, que vaig comprar a un tal Abundanci. I a Mont Conill les cases, amb les terres, vinyes, arbres, i una font, que eren d'un tal Oliver Rossella, més un altre alou que vaig adquirir de Patrici, amb totes les cases, tret del celler, ho deixo a l'esmentat monestir (...)

COMENTARI

Engúncia, vescomtessa d'Osona i de Cardona, va fer aquest testament el 12 de les Kalendas d'abril de l'any vuitè del rei Enric, que correspondria a l'any 1039 de l'era cristiana.

L'Engúncia es va casar amb Ramon I, fill de Guadall i l'Ermentruit, que entre els anys 1007 i 1014 va ser el cap del Vescomtat d'Osona. L'any 986 aquesta família noble havia aconseguit del comte Borrell II de Barcelona la cessió del castell de Cardona i els seus dominis, entre els quals s'hi comptava el castell de Fals.

L'Engúncia va engendrar cinc nois i quatre noies. El primogènit i successor va ser Bremon, però en morir aquest sense descendents, el lloc el van ocupar el seus germans Folc i Eriball. Un altre germà, dit Isovard, va morir lluitant contra els sarraïns. Les filles d'Engúncia portaven els bonics noms de Amaltrud, Adalez, Giberga i Guisla. La vescomtessa Engúncia va tenir una llarga vida i va sobreviure als seus fills. Va morir el març de 1062.

El monestir de Sant Pere de Casserres, que es troba en un meandre del riu Ter, va ser fundat el 1006 per la ves-

comtessa d'Osona Ermentruit, sogra d'Engúncia. El 1050 va ser consagrada l'església del monestir i el 1080 va esdevenir un priorat de l'ordre benedictina.

A part del generós llegat que Engúncia va destinar al monestir, així com a les esglésies de Sant Vicenç de Cardona i a Santa Maria de Tagamanent, també va fer una petita deixa a Santa Maria de Grau, consistent en dues oliveres que hi havia a prop de la capella.

El pergami original del testament es trobava a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, però actualment està perdut. Existeix una còpia en paper del segle XVIII, de la qual en va fer una transcripció en Serra Vilaró. Posteriorment el testament ha estat publicat en el llibre "Diplomatari de Cardona", que és d'on l'hem tret.

El fragment que hem transcrit del document és de gran importància per a nosaltres, perquè ens porta fins a la part més remota de la història de Fals. En ell hi trobem les primeres referències precises sobre l'oratori del Grau i els masos de la Sala i de Montconill. És podria considerar la casa masovera del Grau com l'origen del mas Grau o Grauet.

Per altra banda, atribuir el topònim "Cherol" a la zona del Pla de Carol o Querol, sembla un xic agosarat, perquè segurament es tracta d'un lloc situat al terme de Montmajor que tenia relació amb el senyoriu de Cardona. La localització del lloc de Garuiso o Garviso és dubtosa, però es probable que es trobés dins del terme de Fals. En tot cas, és un nom que ha desaparegut sense deixar rastre.

És interessant el fet que es mencioni en cada cessió el nombre dels estris de l'elaboració del vi, que en aquella època consistien en "cups", recipients de fusta on es trepitjava i es feia fermentar el most, i "tones", recipients on s'emmagatzemava el vi. La cultura de la vinya i el vi té doncs, uns orígens ben antics a casa nostra.